

УДК 339.9:330.342.22

КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

CLASSIFICATION OF DEVELOPING COUNTRIES INTO THE WORLD ECONOMY

КЛАССИФИКАЦИЯ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Хватов Ю. Ю.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

E-mail: ykhvatov@gmail.com

Khvatov Yu.

PhD in Economics, Associate Professor at the Department of World Economy and International Economic Relations of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: ykhvatov@gmail.com

Хватов Ю. Ю.

Кандидат экономических наук, доцент кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: ykhvatov@gmail.com

Анотація. Розглянуто основні принципи, якими керується Організація Об'єднаних Націй для виділення в особливі групи країн, які потребують особливої уваги з боку міжнародного співтовариства до проблем їх сталого і динамічного розвитку. Проаналізована різниця в масштабах і структурі допомоги для найменш розвинених країн; країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря; малих острівних країн, що розвиваються і бідних країн з високим рівнем зовнішньої заборгованості. Виявлено специфіку підходу Світової організації торгівлі до визначення країн, що мають преференційний доступ до ринків розвинених держав і диференційований режим виконання взятих на себе зобов'язань в рамках СОТ. Проаналізовано критерії, якими керується Міжнародний валютний фонд і Світовий банк для визначення тих країн, що розвиваються, які мають право доступу до пільгових умов кредитування. Визначено специфіку поділу країн, що розвиваються на країни з ринками, що «формуються» і країни з «граничними» ринками. Запропоновано розділити всі країни, що розвиваються на: країни з відносно розвиненими фінансовими ринками і високим рівнем доходів; країни зі слабозрозвиненими фінансовими ринками і середнім рівнем доходу і найменш розвинені країни з низьким рівнем доходу.

Ключові слова: країни, що розвиваються, найменш розвинені країни, офіційна допомога розвитку, країни, що розвиваються і які не мають виходу до моря, малі острівні країни, що розвиваються, найбільш бідних країн з великою заборгованістю, країни з ринками, що формуються, країни з «граничними» або найменш розвинутими ринками.

Abstract. The basic principles that guide the United Nations to allocate specific groups of countries requiring special attention from the international community to the problems of their

sustainable development are described. The difference in the scale and structure of aid to the least developed countries; landlocked developing countries; small island developing countries and heavily indebted poor countries is analyzed. The specificity of the approach of the World Trade Organization to the definition of countries with preferential access to the markets and the countries with differential treatment regime is revealed. The criteria that guided the International Monetary Fund and the World Bank to identify those developing countries which have the right of access to preferential lending conditions are analyzed. It is proposed to divide all the developing countries on: high-income emerging economies; middle-income frontier economies and least developed countries.

Key words: Developing countries, least developed countries, official development assistance, landlocked countries, small island developing states, heavily indebted poor countries, emerging markets, frontier markets.

Аннотация. Рассмотрены основные принципы, которыми руководствуется Организация Объединенных Наций для выделения в особые группы стран, требующих особого внимания со стороны международного сообщества к проблемам их устойчивого и динамичного развития. Проанализирована разница в масштабах и структуре помощи для наименее развитых стран; развивающихся стран, не имеющих выхода к морю; малых островных развивающихся стран и бедных стран с высоким уровнем внешней задолженности. Выявлена специфика подхода Всемирной торговой организации к определению стран, имеющих преференциальный доступ к рынкам развитых государств и дифференцированный режим выполнения взятых на себя обязательств в рамках ВТО. Проанализированы критерии, которыми руководствуется Международный валютный фонд и Всемирный банк для определения тех развивающихся стран, которые обладают правом доступа к льготным условиям кредитования. Определена специфика разделения развивающихся стран на страны с «формирующимися» и страны «граничными» рынками. Предложено разделить все развивающиеся страны на: страны с относительно развитыми финансовыми рынками и высоким уровнем доходов; страны со слабо развитыми финансовыми рынками и средним уровнем дохода и наименее развитые страны с низким уровнем дохода.

Ключевые слова: Развивающиеся страны, наименее развитые страны, официальная помощь развитию, развивающиеся страны не имеющие выхода к морю, малые островные развивающиеся страны, бедные страны с высоким уровнем задолженности, страны с формирующимися рынками, страны с «граничными» рынками.

Постановка проблеми. Країни, що розвиваються представляють сьогодні найчисленнішу і різноманітнішу групу країн у світовій економіці. Вони істотно розрізняються за валовим національним доходом на душу населення, розмірами економіки, географічному положенню, ступенем розвиненості ринкової інфраструктури, рівнем зовнішньої заборгованості і можливістю протистояти зовнішнім шокам. Різноманітність країн, що розвиваються викликає необхідність їх класифікації, як для аналітичних цілей, так і для вироблення диференційованого підходу з боку міжнародних організацій в їх операційній діяльності.

Мета статті – аналіз основних підходів з боку глобальних міжнародних організацій (ООН, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк) до класифікації країн, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку країн, що розвиваються присвячено значну кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних

вчених. Чимало вітчизняних авторів займалися проблемами функціонування економік країн, що розвиваються: Будкін В. С. [1], Климко Г. Н. [2], Козик В. В. [3], Резнікова Н. В. [4], Рогач О. І. [5], Румянцев А. П. [6], Філіпенко А. С. [7], Шнирков О. І. [8]. Проте проблема комплексної класифікації країн, що розвиваються глобальними міжнародними організаціями залишилась не вирішеною.

Найменш розвинені країни (Least Developed Countries, LDC). Термін «найменш розвинені країни» (НРК) офіційно використовується ООН починаючи з 1964 року. З самого початку, до них віднесли країни з дуже низьким рівнем доходу на душу населення і серйозними структурними проблемами економічного зростання. Для їх підтримки світове співтовариство погодилося докласти додаткових зусиль окрім тих, що застосовувалися для всіх країн, що розвиваються. Комітет з політики в галузі розвитку (Committee for Development Policy, CDP) став органом, офіційно уповноваженим Економічною і соціальною радою і Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, для вироблення рекомендацій, за якими країни повинні кваліфікуватися як НРК. Остаточне рішення про статус «найменш розвинутої країни» приймає Генеральна Асамблея ООН. Починаючи з 1991 року комітет публікує регулярні трирічні огляди, присвячені проблемам, з якими стикаються НРК.

В 1971 році були визначені три критерії для класифікації країн в якості НРК:

- ВВП на душу населення;
- частка обробної промисловості в ВВП;
- рівень грамотності дорослого населення.

З того часу, критерії удосконалювалися протягом багатьох років (зараз діє вже шоста редакція). Сучасні критерії полягають у наступному:

- рівень валового національного доходу (ВНД) на душу населення за методом Світового банку;
- індекс людських активів (Human Asset Index , HAI), що вимірює рівень розвитку людського капіталу і розраховується на основі чотирьох рівнозважених показників (відсоток населення, яке потерпає від недоїдання, рівень дитячої смертності, рівень середньої освіти населення і рівень грамотності дорослого населення);
- індекс економічної уразливості (Economic Vulnerability Index, EVI), що вимірює вразливість країни до зовнішніх економічних та екологічних потрясінь і розраховується на основі 8 різнозважених показників [9, с.4]. Крім того, для внесення до списку НРК потрібна згода самої країни. Починаючи з 1991 року комітет не включає до списку НРК країни з населенням понад 75 мільйонів людей.

З моменту створення групи, число НРК майже подвоїлось: з 25 в 1971 році до 48 у 2016. Список виріс за рахунок того, що ряд країн отримали незалежність і зіткнулися з серйозними проблемами, які були, в деяких випадках, пов'язані з руйнівними наслідками воєн і конфліктів (Еритрея, Південний Судан і Східний Тимор), а в інших – з тривалим погіршенням економічних умов (Ангола, Ліберія та Сенегал). Три країни: Гана, Папуа-Нова Гвінея і Зімбабве були рекомендовані Комітетом для отримання статусу НРК, але відмовилися від включення в список. Першою країною, яка вийшла з групи НРК в 1994 році була Ботсвана, за нею пішли Кабо-Верде (2007) Мальдівські острови (2011) і Самоа (2014). Зараз номінантами на виключення з групи НРК є Вануату (2017), Екваторіальна Гвінея (2017) і Ангола (2021). З 48 країн більше 70% розташовані в Африці, 13 країн в Азії і Океанії і лише одна країна в Латинській Америці (Гаїті).

Країни, що належать до категорії НРК мають доступ до ряду заходів підтримки, які виходять за рамки тих, що доступні для інших країн, що розвиваються. При підготовці списку НРК в 1971 році було вказано на необхідність збалансованого підходу, що охоплює

як соціальні так і економічні перешкоди на шляху сталого розвитку. Були запропоновані три основні напрями підтримки:

- технічне співробітництво;
- фінансова допомога на пільгових умовах;
- міжнародні торговельні заходи.

Механізм координації міжнародного співробітництва за для підтримки НРК був розроблений в чотирьох програмах дій для цих країн під егідою ООН. Кожна програма охоплювала період в 10 років, а остання була прийнята в Стамбулі в 2011 році.

Підтримка НРК в сфері міжнародної торгівлі здійснюється в рамках СОТ в вигляді:

- преференційного доступу до ринків;
- диференційованого режиму щодо їх зобов'язань (підвищена гнучкість для НРК правил і норм, що регулюють торговельні заходи; більш тривалі перехідні періоди; технічна підтримка, пов'язана зі створенням торговельного потенціалу).

Преференційний доступ до ринків дає можливість експортерам сплачувати більш низькі тарифи або мати взагалі безмитний і безквотний (DFQF) доступ до ринків третіх країн.

Таблиця 1

Преференційний доступ на ринки в інтересах НРК, 2015

Країни, що надали преференції	Покриття тарифних ліній (%)	Вступ в силу
США	82.6	1/1/76
ЄС	99.0	3/5/01
Японія	98.0	4/1/07
Канада	98.6	1/1/03
Австралія	100.0	7/1/03
Китай	95.0	7/1/10
Індія	85.0	8/13/08

Джерело: авторська розробка на основі даних, наведених у [9, с. 25].

Незважаючи не те, що в даний час більшість розвинених країн пропонують НРК майже вільний доступ до своїх ринків (в середньому 84% експорту товарів з НРК здійснюється без мит і квот, за винятком зброї і нафти), НРК продовжують відчувати перешкоди з боку правил походження товарів і нетарифних бар'єрів. Крім того, важливість пільгового доступу НРК до ринків третіх країн піддається ерозії, так як зниження тарифів є загальною тенденцією розвитку міжнародної торгівлі.

Офіційна допомога розвитку (ОДА) для НРК надається переважно на двосторонній основі країнами-донорами, які є членами Комітету сприяння розвитку Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД/ДАС). У Стамбульській Декларації та Програмі дій для НРК на 2011–2020 роки, країни-донори ОЕСД/ДАС підтвердили свої зобов'язання щодо НРК і погодилися надати від 0,15 до 0,20% свого ВНД в якості допомоги цій групі країн. У 2013 році загальний обсяг допомоги НРК з боку країн ОЕСД/ДАС склав близько \$ 44,5 млрд., що відповідає 0,10% від сукупного ВНД цієї групи країн, а попередні оцінки за 2014 рік вказують на зниження обсягу двосторонньої допомоги до \$ 38 млрд., що відповідає 0,09% ВНД [1, с. 25]. У 2014 році тільки 8 з 30 країн членів ОЕСД/ДАС досягли цільового рівня в 0,15% (Бельгія, Данія, Фінляндія, Ірландія, Люксембург, Норвегія, Швеція і Велика Британія), а більше половини коштів отримали 8 з 48 країн (Афганістан, Ефіопія, Південний Судан, Танзанія, Мозамбік, Бангладеш, М'янма і Демократична Республіка Конго) [10, с. 154].

Таблиця 2

**Чисті виплати офіційної допомоги розвитку (ODA) для НРК окремими членами
OECD/DAC, 2013 рік**

Країна донор	Розмір ODA		Частка в загальному обсязі ODA донора	Частка в ВНД (%)
	Млн. доларів США	Частка в OECD/DAC		
США	10 214	22.9%	32.4%	0.06
Японія	6 990	15.7%	60.4%	0.14
Велика Британія	6 196	13.9%	34.7%	0.24
Німеччина	3 363	7.6%	23.6%	0.09
Франція	3 247	7.3%	28.6%	0.12
Канада	1 847	4.1%	37.3%	0.10
Швеція	1 803	4.0%	30.9%	0.31
OECD/DAC 30 країн	44 522	100.0%	33.0%	0.10

Джерело: авторська розробка на основі даних, наведених у [9, с. 32].

Більшість офіційної допомоги розвитку для НРК видається у вигляді грантів. У 2011–2012 роках, доля грантів в загальному обсязі допомоги досягла 99,3% [11].

Комітет з політики в галузі розвитку ООН, в рамках проекту з підвищення потенціалу НРК в доступі до міжнародних заходів підтримки, створив спеціалізований інформаційний портал [12]. Кілька організацій системи ООН (ЮНКТАД, Всесвітня метеорологічна організація, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату) приділяють особливу увагу проблемам розвитку НРК та розробили конкретні ініціативи в інтересах НРК, з використанням різних форм підтримки. Координує і контролює цю діяльність Канцелярія Високого представника ООН по найменш розвиненим країнам, країнам, що розвиваються і які не мають виходу до моря, та малим острівним державам, що розвиваються.

Країни, що розвиваються і які не мають виходу до моря. Відсутність територіального доступу до моря, віддаленість та ізольованість від світових ринків і висока вартість транзиту, за рахунок додаткових пунктів перетину кордону, накладають серйозні обмеження на соціально-економічний розвиток краї, що не мають виходу до моря. Середня вартість експорту контейнера для цих країн, оцінюється в \$3204, в порівнянні з \$1268 для транзитних країн [13].

До цієї категорії відносять 32 країни з населенням більше 470 млн. людей: 16 розташовані в Африці, 10 в Азії, 4 в Європі (Вірменія, Азербайджан, Македонія, Молдова), та Болівія і Парагвай в Південній Америці. Крім того, половина з них класифікуються ще і як найменш розвинені країни. Дві третини цих країн мають ВВП на душу населення значно нижче \$ 1000. Середня відстань від моря становить 1370 км. Найбільшу відстань від моря мають Казахстан (3750 км) і Киргизстан (3600 км), а Молдова (170 км) і Свaziленд (193 км) розташовані найближче. В період з 2003 по 2012 рік об'єм офіційної допомоги цим країнам збільшився більше ніж в 2 рази (з \$12,2 млрд. до \$25,9 млрд.), що для половини країн дорівнює більш ніж 20% їх бюджетних витрат.

Спрощення процедур торгівлі є однією з областей, в яких з 2004 по 2014 рік було досягнуто значного прогресу. Важливим кроком до створення загальної глобальної платформи по сприянню розвитку торгівлі стало прийняття в 2013 році на 9-й Конференції

міністрів СОТ Угоди про спрощення процедур торгівлі. В Угоді викладається ряд заходів, спрямованих на прискорення проходження товарів через кордони, включаючи забезпечення свободи транзиту. Вступ в силу цієї угоди дозволить країнам, що розвиваються і які не мають виходу до моря знизити зовнішньоторговельних витрати в середньому на 15,4% [14, с.13]. В 2014 році на другій Конференції ООН по країнам, що розвиваються і які не мають виходу до моря була прийнята Віденська програма дій, яка була затверджена Генеральною Асамблеєю в резолюції 69/137. У ряді країн за підтримки міжнародних організацій проводиться активна робота зі створення «комплексних прикордонних пунктів» (КПП), в яких реалізується принцип більш тісної співпраці між прикордонними відомствами. Найбільш яскравими прикладами є перехід «Чирунду» між Замбією і Зімбабве і перехід «Малаба» між Кенією і Угандою.

У 2015 році експорт товарів з країн, що розвиваються і які не мають виходу до моря, скоротився на 30% і склав \$158 млрд. або 0,96% світового експорту, що було викликано обвалом цін на сировинні товари і низьким рівнем попиту [14].

Малі острівні країни, що розвиваються (Small Island Developing States, SIDS). В 1992 Конференція ООН з навколишнього середовища в Ріо-де-Жанейро визнала в якості особливої групи малі острівні країни, що розвиваються. До неї ввійшли 38 держав-членів ООН і 20 асоційованих територій які, в наслідок свого географічного розташування, стикаються з унікальними соціальними, економічними та екологічними викликами. Ці країни розташовані в трьох географічних регіонах: Карибський басейн (29 країн), Тихий океан (20 країн) і Атлантичний океан, Індійський океан і Південно-Китайське море (9 країн). Дев'ять цих країн класифікуються ще і як найменш розвинені країни. Близько 90% малих острівних держав, що розвиваються розташовані в тропіках – де частіше бувають такі суворі погодні явища, як урагани і повені. В 2007 році Світовий банк разом з 18-ю малими острівними країнами Карибського басейну створили перший в світі багатосторонній Карибський фонд страхування ризиків катастроф (Caribbean Catastrophe Risk Insurance Facility). З 2007 року вісім країн отримали від Фонду 13 виплат на загальну суму близько \$38 млн. Всі виплати були зроблені протягом двох тижнів після страхової події. В 2016 році Європейська комісія погодилася внести €14 млн. до цього фонду [15].

У 1994 році була прийнята Барбадоська програма дій, яку в 2005 році доповнила Маврикійська стратегія конкретних дій, що до досягнення сталого розвитку малими острівними державами. У 2014 році в Самоа пройшла третя Міжнародна конференція по малим острівним країнам, що розвиваються, з метою формування нового шляху для сталого розвитку цієї групи країн. Конференція визнала значні несприятливі наслідки від зміни клімату і підвищення рівня океану для малих острівних країн. Хоча багато з них (особливо Сінгапур) домоглися значних успіхів в досягненні сталого розвитку, їх невеликі розміри, віддаленість від ринків, зміни клімату, втрата біорізноманіття, та вузька ресурсна база роблять необхідним збереження їх особливого статусу [16]. Для координації зусиль світової спільноти щодо реалізації рішень конференції в Самоа, під егідою ООН був створений інформаційний портал «Платформа дій для малих острівних країн, що розвиваються» (SIDS Action Platform, www.sids2014.org)

Класифікація країн, що розвиваються Світовим банком (World Bank). У своїй операційній діяльності Світовий банк, в залежності від можливості отримання коштів від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), та Міжнародної асоціації розвитку (МАР), поділяє країни на три групи.

До першої групи належать країни, що мають можливість отримання кредитів від МБРР. На сьогоднішній день в цю групу входить 66 країн, у яких рівень ВНД на душу населення вище 1215\$, але які, за оцінкою банку, ще не здатні підтримувати довгостроковий

розвиток без подальшого фінансування МБРР. У цій групі виділяється підгрупа з 35 країн, які перевищили поріг в 7175\$ ВНД на душу населення, визначений банком в якості порогового значення для початка процесу виключення країни зі списку одержувачів кредитів від МБРР. Цей процес не запускається автоматично при досягненні певного рівня доходу, тому в цю групу продовжують входити такі доволі розвинуті країни як Південна Корея, Бразилія, Мексика, Китай, Росія і навіть чотири країни ЄС (Болгарія, Польща, Румунія і Хорватія) [17]. Найбільшими одержувачами кредитів від МБРР в 2016 фінансовому році стали: Перу (\$2850 млн.), Індія (\$2820 млн.), Казахстан (\$2058 млн.), Китай (\$1982 млн.), Індонезія (\$1700 млн.) і Україна (\$1560 млн.) [18].

До другої групи належать країни, що мають можливість отримання коштів від Міжнародної асоціації розвитку (МАР), яка надає не тільки пільгові кредити (під 0–3,14% річних, на 24–40 років, з 5–10 річним пільговим періодом без сплати відсотків по кредиту), а ще й від 50 до 100% коштів у вигляді грантів. До цієї групи належать відносно бідні країни (ВНД на душу населення нижче щорічно оновлюваного порогу, 1215\$ в 2016 фінансовому році) з недостатньою кредитоспроможністю. МАР також підтримує деякі малі острівні країни (з населенням менше 1,5 млн.), які мають ВНД вище встановленого рівня, але економіка яких уразлива від впливу зовнішніх факторів. Зараз до цієї групи входять 59 країн, 34 з яких розташовані в Африці і лише одна в Європі (Косово). В різні роки групу залишили біля 30 країн, серед яких такі країни, як Чилі (1961), Південна Корея (1973), Туреччина (1973), Парагвай (1977), Китай (1999), Індонезія (2008), Індія (2014).

До третьої групи, яку називають змішаною (blended), відносяться 18 країн, що мають доступ до фінансування як МБРР, так і МАР. Ці країни позбавлені права на отримання грантів від МАР, однак мають можливість отримувати від неї кредити. Найбільшими одержувачами коштів від МАР в 2016 фінансовому році стали: Ефіопія (\$1862 млн.), В'єтнам (\$1670 млн.), Бангладеш (\$1557 млн.), Пакистан (\$1460 млн.), Нігерія (\$1075 млн.) [18]. 15 грудня 2016 більш ніж 60 країн-донорів і позичальників на зустрічі в Джакарті домовились збільшити фінансування МАР до рекордних \$75 млрд. протягом 2017–2020 років.

Таблиця 3

**Розподіл фінансування МБРР і МАР по регіонах світу
у 2014–2016 фінансових роках, млн. доларів США**

Регіони	МБРР	МАР	Всього
Південна, Східна Азія і Океанія	16 252	16 814	33 066
Африка	2 025	20 012	22 037
Європа і Центральна Азія	17 532	1 198	18 730
Латинська Америка і Карибський басейн	16 624	992	17 616
Близький Схід і Північна Африка	7 872	511	8 383
Всього	60 305	39 527	99 832

Джерело: авторська розробка на основі даних, наведених у [18].

Класифікація країн, що розвиваються Міжнародним валютним фондом (МВФ, International Monetary Fund). МВФ, в аналітичних цілях, при публікації регулярного дослідження «Перспективи розвитку світової економіки» (The World Economic Outlook, WEO), з групи країн, що розвиваються виділяє країни з низьким доходом (low-income developing countries, LIDCs). У цю групу МВФ включив 59 країн з рівнем ВНД на душу населення менше, ніж дворазовий операційний поріг Міжнародної асоціації розвитку (\$ 2390 в 2011 році за методом Світового банку «Атлас»).

У своїй операційній діяльності МВФ із групи країн, що розвиваються виділяє особливу групу з 69 країн, що мають доступ до створеного в 2010 році Трастового фонду скорочення бідності і сприяння економічному зростанню (Poverty Reduction and Growth Trust, PRGT), з пільговим механізмом кредитування (під 0–0,25% річних). До цієї групи входять:

- 55 країн з низьким доходом (LIDCs) за виключенням Болівії, В'єтнаму, Монголії і Нігерії, які залишили групу в жовтні 2015 року, а Зімбабве була виключена з групи за порушення своїх зобов'язань перед МВФ;
- 14 малих країн, що на думку МВФ потребують пільгових умов кредитування, незважаючи на їх відносно високий рівень ВНД на душу населення [19].

Якщо порівняти цей список зі списком країн Світового банку, що мають можливість отримання коштів від Міжнародної асоціації розвитку (МАР), то виявиться майже їх повна тотожність, за виключенням Болівії, В'єтнаму, Зімбабве, Косово, Монголії, Нігерії, Пакистану і Шрі-Ланки, які не потрапили до списку МВФ.

Група найбідніших країн з великою заборгованістю (Heavily indebted poor countries, НІРС). Ця група країн виникла в 1996 році в рамках ініціативи Міжнародного валютного фонду і Світового банку по забезпеченню того, щоб жодна бідна країна не мала такого боргового тягара, яким вона не могла би керувати. У цю групу було включено 39 країн (33 з яких знаходяться в Африці, на південь від Сахари, 5 – в Латинській Америці (Болівія, Гаїті, Гайана, Гондурас, Нікарагуа) і Афганістан – в Азії) з дуже низьким рівнем ВНД на душу населення, високим рівнем бідності, та таким рівнем зовнішнього боргу, який не може керуватися традиційними засобами.

Для того щоб отримати полегшення тягара заборгованості, країна повинна відповідати наступним критеріям:

- має право запозичувати у Міжнародної асоціації розвитку і Трастового фонду скорочення бідності і сприяння економічному зростанню;
- стикається з таким рівнем зовнішнього боргу, який не може бути зменшений за допомогою традиційних механізмів;
- прийняла і виконала узгоджену з МВФ і Світовим банком програму реформ;
- розробила і впровадила стратегію скорочення бідності.

На початок 2017 року всі країни, крім Сомалі, Судану та Еритреї виконали ці умови і отримали повне списання зовнішнього боргу з боку МВФ, Світового банку, країн-членів Паризького клубу та ряду інших кредиторів. Як наслідок, в період з 2001 по 2014 рік витрати цих 36 країн на обслуговування зовнішнього боргу скоротилася приблизно на 1,8% ВВП. Переговори з іншими кредиторами, на яких припадало близько 27% загального обсягу заборгованості країн НІРС, тривають. [20].

Класифікація країн, що розвиваються, прийнята компаніями, що спеціалізуються на аналізі фінансових ринків (MSCI, FTSE Russell, Standard & Poor's). Ця класифікація стосується тільки тих країн, які мають відносно розвинуті фондові ринки. Серед них виділяють країни з ринками, що формуються (emerging markets) і країни з «граничними» або найменш розвинутими ринками (frontier markets). В основі такого поділу лежать такі критерії, як: обсяг капіталізації фондового ринку країни, її кредитний рейтинг, рівень інфляції, відкритість валютного ринку, відсутність суттєвих обмежень для зарубіжних інвесторів і т. д. Переважна більшість компаній, що спеціалізуються на аналізі фінансових ринків, до країн з ринками, що формуються (emerging markets) відносять 22 країни: 5 країн Південної Америки (Бразилія, Колумбія, Мексика, Перу, Чилі), 7 країн Азії (Індія, Індонезія, Китай, Малайзія, Тайланд, Тайвань, Філіппіни) і 10 країн ЕМЕА (Греція, Єгипет, Катар, ОАЄ, ПАР, Польща, Росія, Туреччина, Угорщина, Чехія). При цьому,

Греція, Угорщина і Чехія вже входили до групи країн з розвиненими ринками, але були виключені з неї в силу різних обставин. До групи «граничних» ринків (frontier markets) зазвичай відносять Україну і ще від 30 до 50 країн світу.

Таблиця 4

Класифікація країн за ступенем розвитку ринків

	Emerging markets	Frontier markets	Всього
MSCI	25	33	58
FTSE	23	27	50
S&P	22	44	66

Джерело: авторська розробка на основі даних, наведених у [21, 22, 23].

Висновки. Враховуючи велику кількість різних критеріїв при групуванні країн, що розвиваються, їх можливо поділити на наступні підгрупи:

- Найбільш розвинені країни з ринками, що формуються (emerging markets): це група з 20–25 країн, які мають деякі характеристики розвинених економік, але ще повністю не відповідають їх стандартам, однак можуть стати розвиненими країнами в недалекому майбутньому.
- Найменш розвинені країни: це група з 70–80 країн з низьким рівнем доходів, високим рівнем бідності, які мають необхідність в пільговому фінансуванні з боку таких міжнародних організацій, як МВФ та Світовий банк;
- Країни з середнім рівнем доходів і слабозрозумілими фінансовими ринками (frontier markets), куди входить решта (близько 50) країн, що розвиваються.

Список використаних джерел

1. Світова економіка: Підручник / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. І. Рогач та ін. – К. : Либідь, 2007. – 640 с.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / [Під ред. Г. Н. Климко, В. П. Нестеренко]. – К. : Вища школа, 1999. – 743 с.
3. Козик В. В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини / В. В. Козик та ін. – К. : Знання-Прес, 2003. – 407 с.
4. Резнікова Н. В. Глобальна економічна взаємозалежність: сучасна парадигма та детермінанти модифікації / Н. В. Резнікова. – К. : Видавництво ТОВ «ВІСТКА», 2013. – 456 с.
5. Світова економіка: навчальний посібник / О. І. Рогач, О. Ю. Анісімова, В. Є. Намонюк. – К. : Видавництво ІМВ, 2014. – 288 с.
6. Румянцев А. П. Міжнародна економіка: підручник / А. П. Румянцев. – К. : Знання, 2009. – 541 с.
7. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія / А. С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.
8. Рогач О. І., Шнирков О. І. Країни, що розвиваються, і транснаціоналізація світової економіки: Навчальний посібник / О. І. Рогач, О. І. Шнирков. – К. : Видавництво «Київський університет», 1998. – 140 с.
9. Handbook on the Least Developed Country Category: Inclusion, Graduation and Special Support Measures. Second edition/UN, 2015. – 98 p.
10. Development Co-operation Report 2016: The Sustainable Development Goals as Business Opportunities / OECDpublishing. 2016. – 320 p.

11. MDG Gap Task Force Report 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/en/development/desa/policy/mdg_gap/mdg_gap2014/2014GAP_FULL_EN.pdf.
12. Support Measures Portal for LDC [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://esango.un.org/ldcportal/home>.
13. Vienna Programme of Action for Landlocked Developing Countries for the Decade 2014–2024. The second United Nations Conference on Landlocked Developing Countries, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lldc2conference.org/custom-content/uploads/2014/11/Vienna-Programme-of-Action1.pdf>.
14. Implementation of the Vienna Programme of Action for Landlocked Developing Countries for the Decade 2014–2024 Report of the Secretary-General [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/313.
15. Insurance Journal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.insurancejournal.com/news/international/2016/04/18/405671.htm>.
16. Small island developing states in numbers climate change edition 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unohrlls.org/custom-content/uploads/2015/12/SIDS-IN-NUMBERS-CLIMATE-CHANGE-EDITION_2015.pdf.
17. The World Bank Operational Policies Manual [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://siteresources.worldbank.org/OPSMANUAL/Attachments/23676675/OP310_AnnexD_June2015.pdf.
18. The World Bank Annual Report 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org/en/about/annual-report>
19. List of countries eligible to access the PRGT [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/np/exr/key/pdf/PRGTeligibleCountries.pdf>.
20. Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative: IMF Factsheet [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/11/Debt-Relief-Under-the-Heavily-Indebted-Poor-Countries-Initiative?pdf=1>.
21. MSCI Annual Market Classification Review [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.msci.com/market-classification>
22. S&P Global BMI, S&P/IFCI Methodology [Электронный ресурс]. – Режим доступа: us.spindices.com/documents/methodologies/methodology-sp-global-bmi-sp-ifci-indices.pdf.
23. FTSE Developed Index [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ftse.com/Analytics/FactSheets/Home/DownloadSingleIssue?issueName=AWD.

References

1. Svitova ekonomika: Pidruchnyk [World economy: Textbook] / A. S. Filipenko, V. S. Budkin, O. I. Rohach and other. – К. : Lybid', 2007. – 640 p.
2. Osnovy ekonomichnoyi teorii: politekonomichnyy aspekt: Pidruchnyk [Fundamentals of economic theory, political economy aspect: Textbook] / [Edited by H. N. Klymko, V. P. Nesterenko]. – К. : Vyshcha shkola, 1999. – 743 p.
3. Kozyk V. V. Mizhnarodna ekonomika ta mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [International economy and international economic relations] / V. V. Kozyk ta in. – К. : Znannya-Pres, 2003. – 407 p.
4. Reznikova N.V. Hlobal'na ekonomichna vzayemozalezhnist': suchasna paradyhma ta determinanty modyfikatsiyi [Global economic interdependence: the modern paradigm and determinants modification] / N. V. Reznikova. – К. : Vydavnytstvo TOV «VISTKA», 2013. – 456 p.

5. Svitova ekonomika: navchal'nyy posibnyk [World economy: a tutorial] / O. I. Rohach, O. Yu. Anisimova, V. Ye. Namonyuk. – K. : Vydavnytstvo IMV, 2014. – 288 p.
6. Rummyantsev A. P. Mizhnarodna ekonomika: pidruchnyk [International economy: textbook] / A. P. Rummyantsev. – K. Znannya, 2009. – 541 p.
7. Filipenko A. S. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: teoriya [International Economic Relations: Theory] / A. S. Filipenko. – K. : Lybid', 2008. – 408 p.
8. Rohach O. I., Shnyrkov O. I. Krayiny, shcho rozvyvayut'sya, i transnatsionalizatsiya svi-tovoyi ekonomiky: Navchal'nyy posibnyk [Developing countries and the world economy transnationalization] / O. I. Rohach, O. I. Shyrkov. – K. : Vydavnytstvo «Kyyivs'kyi uni-versytet», 1998. – 140 p.
9. Handbook on the Least Developed Country Category: Inclusion, Graduation and Special Support Measures. Second edition/UN, 2015. – 98 p.
10. Development Co-operation Report 2016: The Sustainable Development Goals as Business Opportunities/ OECDpublishing. 2016/ – 320 p.
11. MDG Gap Task Force Report 2014. Available at: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/mdg_gap/mdg_gap2014/2014GAP_FULL_EN.pdf>
12. Support Measures Portal for LDC. Available at: <<http://esango.un.org/ldcportal/home>>
13. Vienna Programme of Action for Landlocked Developing Countries for the Decade 2014–2024. The second United Nations Conference on Landlocked Developing Countries. Avail-able at: <<http://www.lldc2conference.org/custom-content/uploads/2014/11/Vienna-Programme-of-Action1.pdf>>
14. Implementation of the Vienna Programme of Action for Landlocked Developing Countries for the Decade 2014–2024 Report of the Secretary-General. Available at: <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/313>
15. Insurance Journal. Available at: <<http://www.insurancejournal.com/news/international/2016/04/18/405671.htm>>
16. Small island developing states in numbers climate change edition 2015. Available at: <http://unohrrls.org/custom-content/uploads/2015/12/SIDS-IN-NUMBERS-CLIMATE-CHANGE-EDITION_2015.pdf>
17. The World Bank Operational Policies Manual. Available at: <http://siteresources.worldbank.org/OPSMANUAL/Attachments/23676675/OP310_AnnexD_June2015.pdf>
18. The World Bank Annual Report 2016. Available at: <<http://www.worldbank.org/en/about/annual-report>>
19. List of countries eligible to access the PRGT. Available at: <<http://www.imf.org/external/np/exr/key/pdf/PRGTeligibleCountries.pdf>>
20. Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative: IMF Factsheet. Available at: <<http://www.imf.org/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/11/Debt-Relief-Under-the-Heavily-Indebted-Poor-Countries-Initiative?pdf=1>>
21. MSCI Annual Market Classification Review. Available at: <<https://www.msci.com/market-classification>>
22. S&P Global BMI, S&P/IFCI Methodology. Available at: <[us.spindices.com/ documents/methodologies/methodology-sp-global-bmi-sp-ifci-indices.pdf](http://us.spindices.com/documents/methodologies/methodology-sp-global-bmi-sp-ifci-indices.pdf)>
23. FTSE Developed Index. Available at: <[www.ftse.com/Analytics/FactSheets/Home/Down-loadSingleIssue?issueName=AWD](http://www.ftse.com/Analytics/FactSheets/Home/DownloadSingleIssue?issueName=AWD)>